

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Sarpsborg og Rakkestad lokallag

Bane NOR Eiendom
Postboks 4350
2308 Hamar

Sarpsborg, 12. mai 2020

Vedrørende Gautestad stasjon på Østfoldbanens Østre Linje

Fortidsminneforeningen Sarpsborg og Rakkestad lokallag anmoder om at Bane NOR Eiendom stanser den planlagte rivingen og går i dialog med Rakkestad kommune og sørger for at Gautestad stasjon får reguleringsbestemmelser som kan ivareta de kulturhistoriske verdiene dette anlegget representerer. Dette bør også innarbeides i kommende kommuneplans arealdel, slik Fylkeskonservatoren i Østfold ba om allerede i 2007 før utarbeidelsen av forrige kommuneplan. Saksbehandlingen fra 2007 til i dag i ulike instanser bærer preg av å være mangelfull.

Bygningene ble planlagt revet også i 2007, men fikk stå grunnet noen viktige installasjoner. Flere hadde kjempet mot riving, bl.a Fylkeskonservatoren. Se vedlegg II. Rakkestad Historielag var glad for at bygningene skulle bli ivaretatt.

Link til det som sto om Gautestad i Rakkestad Avis i nov. 2007:

<https://www.r-a.no/nyheter/gautestad-bestar/s/1-1245643-3099689>

Opplysninger om stasjonene langs Østre linje

Stasjonene langs Østre linje er bygget etter tegninger av arkitekt Balthazar Lange, og de sto klare til åpningen av banen i 1882. Alle disse stasjonene er bygget og brukt som bolig i annen etasje. Slitu er en kopi av Gautestad, og brukes i dag som bolig på samme måte som flere andre stasjonsbygninger rundt om i landet.

Disse stasjonene har oppfylt formålet de er bygget for siden 1881, og fortsatt gjør det på følgende stasjonssteder i vår tid : Kråkstad, Tomter, Spydeberg, Askim, Slitu, Eidsberg og Rakkestad. Bygningene står in situ, og anvendes som stasjonsbygninger for VY og Bane NOR og betjener de ansatte og de reisende. Alle stasjonsbyene kom til med jernbanen, og stasjonsbygningene er uten unntak den eldste bygningen på stedet. Bygdesentrene lå tidligere ved broene, veikryss og ved kirkene. Jernbanestasjonene er selve starten på stasjonsbyene.

På 1980-tallet arbeidet Halvor Hartvig på oppdrag for NSB informasjonsavdeling med å dokumentere jernbanens bygninger. Materialet ble overlevert NSBs eiendomsavdeling, og fotoarkivet er overført til Norsk Jernbanemuseum.

Blant det som er gått tapt, er stasjonsanlegget på Mysen. Stasjonen var det største og mest påkostede stasjonsanlegget ved Østre linje med park, paviljong, drosjebu, kiosk, stasjonshage, stasjonsbygning og pakkhus. NSBs ansatte roste den gang stasjonsbygningen da den var varm om vinteren og sval om sommeren. Det skyldes den gode byggeteknikken og rause materialbruken. Det er en allmenn oppfatning at rivningen var en feiltagelse og en ulykke for stasjonsbyen Mysen. Jernbanegaten i Mysen var den gang den sentrale handlegaten, og var det sentrale punkt i denne lille stasjonsbyen. I dag bærer området preg av sterkt forfall, da den nye stasjonen har lav verdi estetisk og funksjonelt.

Som en kompensasjon for tapet, er Slitu stasjon holdt i god stand, og Eidsberg stasjon har nettopp gått igjennom en omfattende renovering, begge innenfor den gamle Eidsberg kommune. I dag gjennomgår Rakkestad stasjon en omfattende restaurering. Ise stasjon har fått godt vedlikehold. Heia stasjon er dessverre gått tapt, og det ble påpekt fra Riksantikvaren at stasjonen ble revet utenfor regelverket. Det samme gjelder dessverre også Knapstad stasjon. Skotbu stasjon er bevart, og benyttes som grendehus for lokalbefolkningen. Dermed er alle stasjonene langs Østfoldbanens Østre linje omtalt. Av linjens til sammen tolv stasjonsbygninger, tjener fem av disse sitt opprinnelige formål for de reisende og jernbanens personale. Bygningenes tekniske og funksjonelle utforming oppfyller dagens krav til bruk med de oppgraderinger som er gjort, og dette er bemerkelsesverdig for bygninger som snart er 150 år gamle.

Gautestad stasjon ligger på linjen Rakkestad – Sarpsborg som har vært betydelig oppgradert og modernisert de senere år, og linjen brukes i dag som opplæringslinje av personale i VY i forbindelse med det nye signalsystemet. Det synes lite klokt å fjerne stasjoner fra denne moderne linjen hvor det bare er et tidsspørsmål før den igjen blir åpnet for vanlig trafikk etter omkring tretti års pause. Linjen knytter sammen seks byer sentralt på Østlandet som alle har en betydelig befolkningsvekst. I tillegg har dette området svært høy arbeidspendling fra Rakkestad, Mysen og alle de andre stasjonsbyene inn mot hovedstaden og sydover mot byene Sarpsborg og Fredrikstad. Direkte togforbindelse mellom de seks byene Fredrikstad, Sarpsborg, Mysen, Askim, Ski og Oslo vil innen noen år være samfunnsøkonomisk lønnsomt, da det er fare for akutt overbelastning av et veisystem som ikke er endret på de siste femti år fra Mysen og sydover.

Også veistrekningen innover mot Oslo fra den gamle fylkesgrensen forbi Kråkstad til Vinterbro (hovedveien mot Sverige og Stockholm) er av svært gammel standard. Den dag det er gjennomgående tog på Østre linje, vil Gautestad stasjon komme til god nytte.

Lokalhistoriske aspekt

Her skiller Slitu stasjon seg ut, siden det på dette stedet ikke ble bygget en eneste bygning i tillegg til stasjonsbygningene. I motsatt ende må Askim nevnes, rett nord for Slitu, som er blitt den klart største stasjonsbyen langs Østre linje og som nå har fått bystatus. Når det gjelder Gautestad og Ise har disse småstedene hatt en lik utvikling. Gautestad var viktig i den tiden gruvene var i drift i Rakkestad, og her skjedde omlastingen fra hest til jernbane for kvarts og feltspat som skulle utskipes til utlandet fra Sarpsborg havn. I denne tiden vokste det frem en bebyggelse med handelshus, skole og noe småindustri. I dag er det ingen aktivitet på Gautestad, butikken er stengt og skolen nedlagt.

Det er påvist at det tidligere fantes en kirke i dette området – Utanskog kirke – som har gått tapt. Gautestad og Ytterskogen er i dag dominert av gårdsbebyggelse og en del frittstående boliger med hager. **Det ville være synd for dette bygdesamfunnet å miste sin identitetsskapende historiske bygning som Gautestad stasjon er.**

På den oppussede stasjonen Slitu som ligger lokalisert på nøyaktig samme måte i forhold til linjen, er det i dag beboelse i stasjonsbygningen. Med enkle tiltak kan Gautestad bli en tilsvarende bolig. I de tilfeller hvor man har ønsket å bevare stasjonen, men sikre området, er det satt opp gjerde mellom stasjonsbygningen og sporområdet. Det kan det også gjøres her. **Uansett er gjenbruk og bevaring den beste løsningen for en kulturhistorisk verdifull bygning som også er av svært god teknisk standard.**

Til sist vil vi minne om hva nåværende Riksantikvar nettopp uttalte «Man angrer ikke på de verdifulle bygningene man bevarte, men på de som ble revet.» Kulturhistorisk verdifulle bygninger har tiden på sin side, ettertiden takker ofte dem som har hatt forståelse for bevaring.

For styret

Hildegun Fredriksen, leder

Halvor H. Hartvig, styremedlem

2 vedlegg

Sarpsborg og Rakkestad lokallag av Fortidsminneforeningen

Org.nr: 915248357

Vedlegg I

Fra Rakkestad Avis, 29. april 2020:

– Hva skjer med bygningene på Gautestad stasjon? Blir det salg eller blir de revet?

– Det har dessverre vist seg at vi ikke får fradelt eiendommen som disse bygningene står på. Det er derfor ikke mulig for oss å selge dem. Vi har derfor besluttet å rive dem, opplyser Kristin Paus, kommunikasjonsdirektør i Bane NOR Eiendom.

Trengte dispensasjon

Det aktuelle arealet er i kommuneplan for Rakkestad kommune 2011-2022 avsatt til landbruks-, natur- og friluftsmål (LNF). For at eksisterende bygningsmasse skal kunne benyttes som bolighus, må arealet fradeles, noe som krever både dispensasjon fra nåværende arealmål og bruksendring fra stasjonsbygg til bolig.

– Vi har bedt Rakkestad kommune om en vurdering av en eventuell søknad om dispensasjon, og de mener at det ikke er hensiktsmessig å søke om fradeling av det aktuelle arealet for å kunne selge bygningsmassen som boligbygg eller annet til privatperson. Kommunen mener også at godkjent rivning av den eksisterende bygningsmassen er i tråd med gjeldende arealmål. Stasjonen har vært nedlagt siden 2002, og nåværende arealmål er ønsket videreført og vurdert som tilfredsstillende for framtidig arealbruk i ny kommuneplan, utdyper Paus.

Aldri søkt

Espen Jordet som er seksjonsleder TML i Rakkestad kommune påpeker at de aldri mottok noen søknad fra Bane Nor Eiendom.

-De har ikke søkt om fradeling så det foreligger ikke noe vedtak. Men vi antydde at det ville være vanskelig per dags dato fordi kommunen har brukt opp de mulighetene vi har for å gi dispensasjon for spredt boligbygging i nåværende kommuneplan. Fylket og kommunen har blitt enige om en grense på 15 dispensasjoner og de er brukt opp. Da må man i så fall vente til ny kommuneplan foreligger og det er i hvert fall ett år fram i tid. De kunne eventuelt ha søkt om næringsbygg. Men man må søke først så gjøres det en vurdering av administrasjonen og gis en innstilling til formannskapet som gjør et vedtak, forklarer Jordet.

Jordet husker at de syntes henvendelsen fra Bane Nor var litt merkelig. Bygningene ligger veldig nærme jernbanesporet og Bane Nor pleier å være veldig strenge med hva de tillater ved siden av sporet.

– Jernbanesporet er ikke lagt ned. Man kan ikke forutsette at det ikke går tog der. Skal man gi bruksendring er det krav i forhold til blant annet støy. Man kan gjøre støymessige tiltak på bygningene men det vil være kostbart. Man ville antakelig heller ikke fått lov til å gjøre så store bygningsmessige endringer av Fylkeskonservatoren. Det ene lovverket slår fort det andre i hjel.

Bestemte seg for å rive

– Har dere vurdert å vente til ny kommuneplan foreligger med ny kvote på dispensasjoner for så å søke? Eller har dere vurdert å søke om dispensasjon for næringsbygg i stedet?

– Etter å ha innhentet kommunens vurdering av en eventuell søknad, har vi gjort en helhetsvurdering av saken og bestemt oss for å rive byggene, svarer Kristin Paus i Bane Nor Eiendom.

– Når starter dere rivningen?

– Vi har ikke satt noe tidspunkt for rivning. Vi jobber med å innhente tilbud fra ulike leverandører, sier Kristin Paus.

Hun legger til at de skal vi ta vare på «interiørdeler» som er viktig å ta vare på.

– Foreløpig har vi ikke besluttet hvilke interiørdeler vi skal ta vare på. Så langt har vi rett og slett ikke kommet i prosessen. Eksempler på interiør som det kan være aktuelt å bevare/gjenbruke, er innvendige dører.

Har tillatelse til å rive

– Kunne kommunen ha hindret rivning?

– Vi behandler de søknadene som kommer. Vi kan ikke si nei til rivning hvis vi ikke har en hjemmel til å si nei. Vi behandler søknader i forhold til gjeldene lover og forskrifter og regionale retningslinjer. Vi kan ikke ha noen mening om vi ønsker rivning eller ikke. I dette tilfellet var det ikke noe som foreligger som gjør at vi kan nekte dem å rive, forklarer Jordet.

Rakkestad kommune innvilget søknaden om rivningstillatelse på Gautestad stasjon i fjor sommer. Fylkeskonservatoren klaget på rivningsvedtaket. Men klagen førte ikke frem.

Fylkesmannen var enig med Rakkestad kommunes vedtak om at bygningene på Gautestad stasjon kan rives. Det ble konkludert med at det ikke er hjemmel til å avslå søknaden fra Sweco Norge AS (på vegne av Bane Nor Eiendom) om tillatelse til rivning av de fire bygningene på eiendommen i Gautestadveien 40.

Mens Rakkestad stasjonsbygning blir restaurert og får tilbake sin sveitserstil, går det altså mot rivning av bygningene på Gautestad stasjon. Gautestad stasjon ble oppført i cirka 1879 og er SEFRAK-registrert. Stasjonsmiljøet på eiendommen består av fire bygninger: stasjonsbygning med godshus, bryggerhus av mur og et privet. Stasjonen ble nedlagt i 2002 og kryssningsspor er fjernet.

Kommentar : Om artikkelen referer til de faktiske forhold, kan en anta og konkludere med at den lokale saksbehandlingen har vært noe tilfeldig og mangelfull.

Vedlegg II

Fra Rakkestad Bygdeblad 6.mars 2007

Fylkeskonservatoren i Østfold har sendt en sterk anmodning til eieren av Gautestad stasjon om å droppe rivingen.

Det er ROM Eiendom som forvalter Gautestad stasjon. I fjor skrev Bygdebladet at eieren hadde planer om å rive den tradisjonsrike stasjonsbygningen på Gautestad. Det kom en rekke protester, deriblant fra fylkeskonservator Stein Schjelle, som har engasjert seg i saken og nylig sendte et brev til ROM Eiendom. Han går så langt at han anmoder Rakkestad kommune om å bevare hele miljøet rundt Gautestad stasjon.

-Vår konklusjon og prioritering i denne sak retter seg mot bevaring av anlegget på Gautestad stasjon og det omkringliggende miljø. Vi vil med kopi av dette brev til kommunen uttrykke ønsket om at området blir regulert til spesialområde bevaring. Vi anmoder Dem, på vegne av stasjonens eier, å legge forholdene til rette for at dette kan skje hva gjelder bygningenes fremtid, skriver Schjelle. Cecilie Krohn i ROM Eiendom sier til Bygdebladet at eiendommen er blitt lagt ut for salg hvis Jernbaneverket godkjenner det.

-Vi har purret på en tidligere henvendelse til Jernbaneverket, og håper det snart kommer en avklaring. Slik situasjonen ser ut nå, tror jeg ikke Gautestad stasjon blir revet, sier Krohn.